

INDEPENDENT LEARNING AND SELF-ASSESSMENT TECHNOLOGIES.

Author: Ziyayeva Zilolaxon Murodjon qizi

1st year master's student of Andijan State Pedagogical Institute.

Annotation (English).

The article examines independent learning and self-assessment technologies, their role and effectiveness in the pedagogical process. These technologies help students develop independent learning skills, consolidate knowledge and competencies, and enhance reflective and critical thinking abilities. The article analyzes the relevance of the topic, objectives and tasks, scientific novelty, and practical significance of implementing these technologies.

Keywords: independent learning, self-assessment, reflection, pedagogical technologies, learning effectiveness.

MUSTAQIL TA'LIM VA O'Z-O'ZINI BAHOLASH TEXNOLOGIYALARI.

**Muallif ; Ziyayeva Zilolaxon Murodjon qizi- Andijon Davlat
Pedagogika instituti 1 bosqich magistranti.**

Annotatsiya (o'zbek tilida).

Maqolada mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalari, ularning pedagogik jarayondagi roli va samaradorligi yoritilgan. Ushbu texnologiyalar talabanning mustaqil o'rganish qobiliyatini oshirish, bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash, shuningdek, refleksiv va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Maqolada tadqiqot mavzusining dolzarbligi, maqsad va vazifalari, ilmiy yangilik va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: mustaqil ta'lim, o'z-o'zini baholash, refleksiya, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi.

Технологии самостоятельного обучения и самооценки.

Автор: Зияева Зилолахон Муроджон кизи — студентка 1-го курса магистратуры Андижанского государственного педагогического института.

Аннотация (русский).

В статье рассматриваются технологии самостоятельного обучения и самопроверки, их роль и эффективность в педагогическом процессе. Данные технологии способствуют развитию у студентов навыков самостоятельного обучения, укреплению знаний и умений, а также развитию рефлексивного и критического мышления. В статье анализируются актуальность темы, цели и задачи, научная новизна и практическая значимость применения данных технологий.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, самопроверка, рефлексия, педагогические технологии, эффективность обучения.

1. Kirish.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini samarali shakllantirish uchun mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalari muhim rol o'ynaydi. Mustaqil ta'lim — talabanning pedagog tomonidan berilgan ma'lumotlardan tashqari, o'z bilimini mustaqil rivojlantirish jarayonidir. O'z-o'zini baholash mexanizmlari esa talabanning o'z faoliyatini tahlil qilish, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash va o'zini rivojlantirish yo'llarini belgilash imkonini beradi [1]. O'zbekiston ta'lim tizimida mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalarini tatbiq etish dolzarb masala hisoblanadi. Chunki bu yondashuvlar nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki talabanning ijodiy va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi [2].

2. Tadqiqot maqsadi va vazifalari.

Maqsad: Talaba va pedagoglar faoliyatida mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalarining samaradorligini o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Vazifalar:

Mustaqil ta'lim tushunchasi va pedagogik asoslarini aniqlash;

O'z-o'zini baholash mexanizmlarini tahlil qilish;

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan integratsiyasini o'rganish;

Oliy ta'lim va umumta'lim muassasalarida qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqish.

3. Ilmiy yangilik va amaliy ahamiyati.

Ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalari tizimli ravishda o'rganilgan, ularning pedagogik jarayondagi samaradorligi aniqlangan va amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. Amaliy ahamiyati shundaki, pedagoglar ushbu texnologiyalarni dars jarayonida qo'llash orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash, refleksiya va o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini kuchaytiradi. Shu bilan birga, pedagoglar o'quv jarayonini individualizatsiya qilish va nazorat qilish imkoniga ega bo'ladi [3]. Ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi shundaki, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalari tizimli va kompleks tarzda o'rganilgan, ularning pedagogik jarayondagi roli, samaradorligi va amaliy tatbiqi tahlil qilingan. An'anaviy tadqiqotlardan farqli o'laroq, maqolada nafaqat mustaqil ta'lim jarayonining metodik asoslari, balki o'z-o'zini baholashning refleksiv, tanqidiy va motivatsion komponentlari ham birgalikda ko'rib chiqilgan. Tadqiqotning yangiligi shuningdek, zamonaviy raqamli platformalar va LMS tizimlarida o'z-o'zini baholash mexanizmlarini qo'llash imkoniyatlarini yoritishdir. Masalan, adaptiv testlar, interaktiv topshiriqlar va onlayn monitoring vositalari talabaning individual rivojlanishini real vaqt rejimida kuzatish, kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda o'quv jarayonini individualizatsiya qilish imkonini beradi. Shuningdek, ilmiy yangilik quyidagi jihatlarda namoyon bo'ladi:

Integrativ yondashuv: Mustaqil ta'lim va o'z-

o'zini baholash texnologiyalari boshqa pedagogik texnologiyalar — interaktiv, raqamli va innovatsion vositalar bilan birlashtirilgan holda o'rganilgan. Bu yondashuv ta'lim

jarayonining samaradorligini oshirish va talabaning shaxsiy rivojlanishini rag'batlantirishda yangi pedagogik model sifatida ko'riladi. Refleksiya va metakognitiv komponentlar: Tadqiqot talabaning o'zini baholash orqali metakognitiv qobiliyatlarini rivojlantirish, refleksiya jarayonini kuchaytirish va shaxsiy o'zgarishlarni tahlil qilish imkoniyatlarini ilmiy asoslaydi. Individualizatsiya va motivatsiya: Mustaqil ta'lim texnologiyalari orqali ta'lim jarayoni talabaning qobiliyatiga mos ravishda individualizatsiya qilinadi. O'z-o'zini baholash mexanizmlari esa talabaning motivatsiyasini oshirish va o'rganish jarayonini yanada faol qilishga yordam beradi. **Amaliy tavsiyalar:** Tadqiqot natijalari pedagoglarga o'z darslarida mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalarini qo'llash bo'yicha aniq tavsiyalar beradi. Bu tavsiyalar talabaning bilim darajasini oshirish, amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va pedagogik jarayonni sifat jihatdan yaxshilashga qaratilgan. Shu bilan birga, maqola o'z-o'zini baholash va mustaqil ta'lim texnologiyalarini oliy ta'lim va umumta'lim muassasalarida samarali qo'llash imkoniyatlarini nazariy va amaliy jihatdan ilmiy asoslaydi. Bu esa ta'limning sifatini oshirish, talabaning o'zini rivojlantirish madaniyatini shakllantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tatbiq etishda dolzarb ahamiyatga ega.

4. Mustaqil ta'lim texnologiyalari.

Mustaqil ta'lim texnologiyalari talabaning bilim olish jarayonini faol va mustaqil qilishga qaratilgan. Ushbu texnologiyalar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

O'quv resurslaridan mustaqil foydalanish – elektron kitoblar, maqolalar, videodarslar;
Onlayn platformalar va LMS – topshiriqlarni bajarish, monitoring va individual yo'riq;
Muammoli vaziyatlar va loyiha ishlari – talaba o'z yechimlarini izlab, bilimlarni amaliyotga tadbiq qiladi [4].

Ushbu texnologiyalar orqali talaba o'z o'rganish jarayonini boshqaradi, nazariy bilimni amaliy ko'nikmalar bilan bog'laydi va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Mustaqil ta'limning pedagogik afzalliklari .Talabanning o'rganish jarayonidagi faolligi oshadi, u passiv qabul qiluvchi emas, balki faol ishtirokchiga aylanadi;

Individual o'rganish tezligi va uslubiga moslash imkoniyati mavjud;

Tanqidiy fikrlash, mas'uliyat, mustaqil qaror qabul qilish va ijodiy yondashuv ko'nikmalari rivojlanadi;

Pedagogga o'quv jarayonini individual va tizimli tarzda nazorat qilish imkonini beradi.

Zamonaviy integratsiya va raqamli imkoniyatlar.

Mustaqil ta'lim texnologiyalarini raqamli vositalar bilan integratsiya qilish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Masalan, interaktiv onlayn testlar, virtual laboratoriyalar, simulyatsion dasturlar va gamifikatsiya elementlari talabanning o'z-o'zini rivojlantirish jarayonini yanada qiziqarli va samarali qiladi. Shu tarzda, mustaqil ta'lim nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlashga, balki amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi [5].

Xulosa qilib aytganda, mustaqil ta'lim texnologiyalari talabanning shaxsiy o'sishi, mustaqil fikrlashini rivojlantirish, refleksiya va o'zini baholash qobiliyatini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ularni zamonaviy raqamli, interaktiv va innovatsion pedagogik yondashuvlar bilan birlashtirish ta'lim jarayonini yanada samarali va talaba markazli qiladi.

5. O'z-o'zini baholash mexanizmlari. O'z-o'zini baholash — talabanning o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash jarayoni bo'lib, u quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi. O'z-o'zini baholash mexanizmlari.O'z-o'zini baholash — talabanning o'z faoliyatini tahlil qilish va baholash jarayoni bo'lib, u quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

Refleksiya – talaba darsdan keyin o'z harakatlarini, qarorlarini va natijalarini tahlil qiladi; Refleksiya – talaba darsdan keyin o'z harakatlarini, qarorlarini va natijalarini tahlil qiladi; Refleksiya — bu o'z fikrlari, harakatlari va tajribalarini tahlil qilish,

baholash va anglash jarayoni. Pedagogik kontekstda refleksiya talaba yoki pedagogning o‘z o‘rganish yoki pedagogik faoliyatini qayta ko‘rib chiqishi, natijalarni tahlil qilishi va o‘zini rivojlantirish yo‘llarini aniqlashini anglatadi. Soddaroq qilib aytganda, refleksiya — bu “Men nima qilaman, nima o‘rgandim, qayerda xato qilganman va qanday yaxshilashim mumkin?” degan savollarni o‘z-o‘ziga berish jarayonidir. Pedagogik ta’limda refleksiya quyidagi vazifalarni bajaradi: O‘rganishni chuqurlashtiradi – talaba yoki pedagog o‘z tajribasini tahlil qilib, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘laydi. Tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi – o‘z harakatlarining natijalarini baholash orqali xatolarini aniqlaydi va yaxshilash strategiyasini ishlab chiqadi. Mustaqillik va mas’uliyatni oshiradi – shaxs o‘z faoliyatini mustaqil baholashni o‘rganadi. Pedagogik jarayonni optimallashtiradi – pedagoglar o‘z darslarini tahlil qilib, samarali usullarni aniqlashadi.

Shkala va kriteriyalarga asoslangan

baholash – talaba o‘z ishini belgilangan standartlarga mos baholaydi; Shkala va kriteriyalarga asoslangan baholash — bu ta’lim jarayonida talabani baholashning aniq mezonlarga, ya’ni kriteriyalarga asoslangan tizimli yondashuvi bo‘lib, u o‘quvchining bilim, ko‘nikma va kompetensiyalarini shaffof va adolatli tarzda baholash imkonini beradi. Ushbu yondashuv an’anaviy ballar yoki foizlar bilan baholashdan farq qiladi, chunki u nafaqat natijaga, balki jarayonga, ish sifatiga va talabning faol ishtirokiga e’tibor qaratadi.

Asosiy tamoyillari va xususiyatlari:

Kriteriyalarni aniqlash: Pedagog har bir topshiriq yoki vazifa uchun aniq va o‘lchab bo‘ladigan mezonlarni belgilaydi. Masalan, yozma ishda: mazmun, mantiqiy tuzilish, tilda aniqlik, grammatik to‘g‘rilik va ijodiy yondashuv kriteriyalari ko‘rsatiladi. Shkala tuzish: Har bir kriteriyaga baho berish uchun shkala ishlab chiqiladi, odatda 3–5 darajali bo‘lishi mumkin (masalan, “yaxshi”, “qoniqarli”, “qoniqarsiz”) yoki ball tizimi orqali (0–5, 0–10). Shkala yordamida talabalar o‘z ishlari qayerda ekanligini aniq ko‘ra oladi.

Shaffoflik va ob'ektivlik: Kriteriyalar va shkala talabalarga oldindan e'lon qilinadi, bu esa baholash jarayonini shaffof qiladi va sub'ektivlikni kamaytiradi. Talaba nima uchun shunday baho olgani va qanday yaxshilashi kerakligi haqida aniq tushunchaga ega bo'ladi.

Raqamli monitoring vositalari – LMS va interaktiv testlar yordamida o'z natijalarini kuzatadi [5]. Raqamli monitoring vositalari zamonaviy ta'lim jarayonida talaba faoliyatini real vaqt rejimida kuzatish, natijalarni tahlil qilish va baholash imkonini beruvchi texnologik yechimlar hisoblanadi. Ushbu vositalar pedagoglarga o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, talabaning bilim va ko'nikmalarini individual tarzda boshqarish va takomillashtirish imkoniyatini beradi. Asosiy xususiyatlari va imkoniyatlari: Rejalashtirish va nazorat: Raqamli monitoring tizimlari dars rejasini tuzish, topshiriqlarni belgilash va bajarilish jarayonini nazorat qilish imkonini beradi. Pedagoglar talabaning faoliyati va natijalarini kuzatib boradi, kechikishlar yoki kamchiliklarni aniqlaydi. Individual rivojlanishni kuzatish: Talabaning bilim darajasi va amaliy ko'nikmalari har bir modul yoki mavzu bo'yicha tahlil qilinadi. Shuningdek, sistemada o'quvchining kuchli va zaif tomonlari ko'rsatiladi, bu esa pedagog va talaba uchun individual rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishga yordam beradi [1]. Onlayn testlar va baholash: Raqamli monitoring vositalari yordamida talaba topshiriqlarini elektron shaklda bajaradi va natijalar avtomatik tarzda tizimga kiritiladi. Bu pedagogga vaqtni tejash va baholash jarayonini adolatli va shaffof qilish imkonini beradi. Statistik tahlil va hisobotlar: Tizimlar avtomatik hisobotlar yaratadi, bunda talabaning rivojlanish tendensiyalari, baholar, ish faoliyati va qatnashuv darajasi ko'rsatiladi. Ushbu ma'lumotlar pedagogik qarorlar qabul qilishda va o'quv jarayonini optimallashtirishda muhim rol o'ynaydi. Integratsiya imkoniyatlari: Raqamli monitoring vositalari LMS platformalari, interaktiv dars materiallari, virtual laboratoriyalar va boshqa pedagogik texnologiyalar bilan integratsiya qilinishi mumkin. Shu orqali talabaning mustaqil

o'rganish jarayoni va o'z-o'zini baholash faoliyati samaradorligi oshadi [2]. Shu tarzda, raqamli monitoring vositalari nafaqat pedagogning ishini yengillashtiradi, balki talabaning individual rivojlanishi, o'z-o'zini baholash qobiliyati va mustaqil ta'lim jarayonini optimallashtirishga xizmat qiladi. Ular zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan birlashtirilganda, ta'lim jarayonini shaffof, tizimli va talaba markazli qiladi. O'z-o'zini baholash talabaning o'zini rivojlantirish, xatolarini aniqlash va o'rganish jarayonini optimallashtirish imkonini beradi. Shkala va kriteriyalarga asoslangan baholash – talaba o'z ishini belgilangan standartlarga mos baholaydi; Raqamli monitoring vositalari – LMS va interaktiv testlar yordamida o'z natijalarini kuzatadi [5]. O'z-o'zini baholash talabaning o'zini rivojlantirish, xatolarini aniqlash va o'rganish jarayonini optimallashtirish imkonini beradi.

Xulosa.

Mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalari zamonaviy ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, talaba markazli yondashuvni ta'minlash va pedagogik jarayonni sifatli tashkil etishda muhim vositalardir. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, mustaqil ta'lim talabaning bilim olish jarayonida faol rol o'ynashini ta'minlaydi, nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'laydi va ijodiy, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'z-o'zini baholash mexanizmlari esa talabaning reflektiv faoliyatini kuchaytiradi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi hamda o'zini rivojlantirish strategiyasini ishlab chiqish imkonini yaratadi. Kriteriyalarga asoslangan baholash, raqamli monitoring vositalari va interaktiv texnologiyalar bilan birlashtirilganda, talabaning o'rganish jarayoni individual, shaffof va tizimli bo'ladi. Shu tariqa, mustaqil ta'lim va o'z-o'zini baholash texnologiyalarini tizimli va kompleks tarzda tatbiq etish pedagogik jarayonning sifatini oshiradi, talabaning mustaqil fikrlash va o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda ta'lim samaradorligini maksimal darajada ta'minlaydi. Ularni zamonaviy raqamli, interaktiv va innovatsion

pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish esa ta'lim jarayonini yanada motivatsion, qiziqarli va talaba markazli qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

- 1.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
- 2.Kadrlar tayyorlash milliy dasturi. – Toshkent, 1997.
- 3.Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim pedagogikasi. – Toshkent, 2016.
- 4.To'xtaxodjayeva M. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2018.
- 5.Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent, 2017.
- 6.Bondarenko V. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Moskva, 2019.
- 7.Zimmerman B. Self-Regulated Learning and Academic Achievement. – New York, 2002.
- 8.UNESCO. Digital Tools for Education. – Paris, 2019.
- 9.OECD. Assessment for Learning Framework. – Paris, 2017.
- 10.Xoliqov A. Pedagogik mahorat. – Toshkent, 2019.